

**Zkušenosti zemí visegradské čtyřky s naplňováním skládkové
směrnice o odpadech 1999/31/ES a rámcové směrnice 98/2008.
Příklady dobré praxe.**

Zpracoval: Milan Havel, Arnika – program Toxické látky a odpady

Tato studie vznikla v roce 2015 v rámci projektu „Simple a smart waste reduction strategies for Visegrad municipalities“ (podpořeno Visegradským fondem). Letáček nemusí vyjadřovat stanovisko dárce.

1. Úvod

Evropská legislativa je významný hnací motor rozvoje odpadového hospodářství zemí visegrádské čtyřky. Největší vliv na odpadové hospodářství měst a obcí má skládková směrnice 1999/31/ES, která nařizuje omezit množství skládkovaných biologicky rozložitelných odpadů a Rámcová směrnice o odpadech 98/2008, která stanovuje cíle pro materiálové využití komunálních odpadů.

Skládková směrnice článkem 5 požaduje omezit ukládání biologicky rozložitelných odpadů v letech 2006, 2009 a 2016 na úroveň 75 %, 50 % a 35 % produkce roku 1995. Česká republika, Polsko a Slovensko má schválenou výjimku v podobě možnosti splnění cílů se čtyřletým odkladem (z důvodu skládkování více než 80 % tuhých komunálních odpadů v roce 1995). Maďarsko o odklad nepožádalo. Článek 6 směrnice požaduje, aby odpady byly ukládány na skládku pouze po předchozí úpravě.

Rámcová směrnice o odpadech požaduje recyklovat 50 % komunálních odpadů, minimálně pak 50 % papíru, plastů, skla a kovů. členské státy měly 4 možnosti pro stanovení úrovně recyklace a to:

- a) 50 % recyklace papíru, plastů, skla, kovů z domovního odpadu
- b) 50 % recyklace papíru, plastů, skla, kovů z komunálního odpadu a jemu podobného odpadu ze živností
- c) 50 % recyklace domovního odpadu
- d) 50 % recyklace komunálního odpadu a jemu podobného odpadu ze živností

Je vhodné poznamenat, že naplňování výše zmíněných směrnic není v zemích visegrádské čtyřky bez problémů. Vzhledem k tomu, že obce a města jsou nositeli většiny změn, je dobré i jim situaci kolem směrnic důkladně vysvětlit, aby včas byla přijata potřebná opatření. Klíčové je dle nás vyjasnit na úrovni EU metodiku prokazování plnění jednotlivých směrnic a najít cestu jak v rámci toho podpořit prevenci, například domácího kompostování. Vždyť nejlepší je odpad, který nevznikne.

2. Plnění skládkové směrnice v zemích visegrádské čtyřky

2.1 Česká republika

ČR stanovila na základě evidence produkci biologicky rozložitelných komunálních odpadů (BRKO) v roce 1995 na 1530000 tun (148 kg/obyvatele). V roce 2010 smělo být na skládky uloženo 1147500 tun, v roce 2013 to bylo 765000 tun a v roce 2020 to je 535500 tun. Cíl roku 2010 byl splněn (999047 tun), avšak v roce 2013 bylo uloženo BRKO více (895192 tun, tj. asi 59 % hodnoty stanovené k roku 1995). Plnění cíle se prokazuje výpočtem, jehož vstupními daty jsou rozbory odpadů ukládaných na skládky.

Aby ČR dosáhla stanovených cílů, novelizovala v roce 2014 zákon o odpadech. Obce jsou od roku 2015 povinny třídit papír, plasty, sklo, kovy a bioodpady rostlinného původu. ČR dále přistoupila k zákazu skládkování směsných komunálních odpadů (od roku 2024). Rozhodla se také nepovažovat již směsný komunální odpad za upravený (třídění v domácnostech nebude považováno za dostatečné pro úpravu), takže veškerý tento odpad bude muset projít úpravou. Termín tohoto opatření zatím nebyl stanoven.

2.2 Maďarsko

Maďarsko odhadlo produkci biologicky rozložitelných komunálních odpadů v roce 1995 na 2,34 milióny tun (234 kg/obyvatel), z čehož 1,57 miliónu tun byly bioodpady (35 %) a 765000 tun papír (17 %). Evidovat se materiálové toky začaly ale až v roce 2004, což je pro Maďarsko i první rok, kdy existuje odpadová statistika. Cíle pro roky 2006 a 2010 Maďarsko splnilo, předpokládá se i splnění cíle pro rok 2016. Plnění cílů se prokazuje odečtem ročního odklonění množství (papíru, bioodpadu...) ze skládek od údaje k roku 1995.

S úplným zákazem skládkování směsných odpadů Maďarsko nepočítá, v provozu má v současnosti 70 skládek a už tak dost velké přepravní vzdálenosti (nevyhovující skládky byly uzavřeny do konce roku 2009, neodpovídaly požadavkům evropské legislativy). Kompostáren má vybudováno Maďarsko dostatek, řada z nich má nedostatek vstupů.

2.3 Polsko

Polsko stanovilo produkci biologicky rozložitelných komunálních odpadů v roce 1995 na 4380000 tun (155 kg/obyvatel městské oblasti, 47 kg/obyvatel venkova). Při výpočtu se vycházelo z produkce odpadů v jednotlivých oblastech (město/venkov) a podílu biologicky rozložitelných složek v něm. Podobně jako v ČR ani v Polsku nebyl odpad ze zeleně plně zohledněn. Cíl roku 2013 není plněn, překračován je asi o 15 %.

Nakládání s komunálními odpady v obcích a městech se v Polsku řídí nejen zákonem o odpadech, ale i zákonem o udržování pořádku a čistoty v obcích¹. V letech 2012 a 2013 do tohoto zákona byly zapracovány požadavky evropských směrnic. Zákon obcím nařizuje zajistit sběr papíru, plastů, skla, kovů, nápojových kartonů, bioodpadů a dalších biologicky rozložitelných materiálů. Nádoby na tříděný sběr musí být snadno dostupné a v takovém množství, aby byly splněny požadavky směrnic pro danou lokalitu. Obce musí také zajistit sběr objemných odpadů, léků, baterií, elektroodpadů, nebezpečných a stavebních odpadů, pneumatik a zajistit i dostatečnou informovanost a osvětu mezi obyvateli.

2.4. Slovensko

Slovensko stanovilo produkci biologicky rozložitelných komunálních odpadů v roce 1995 na 695000 tun (121 kg/obyvatel). Odhad vyšel z podílu sběrového papíru a lepenky (238000 tun) a odpadů ze zahrad a restaurací (457000 tun). Evropská komise toto číslo rozporuje a navrhuje odhad produkce v roce 1995 na 944000 tun (174 kg/obyvatel) to je zvýšení o 249000 tun, což představuje 50 % směšného zbytku. Plnění cíle se prokazuje odečtem zpracovaného množství od údaje za rok 1995.

Slovensko již v roce 2010 stanovilo obcím povinnost třídít bioodpady a zakázalo na skládky ukládat odpad ze zahrad a parků. Obce a města si však prosadila řadu výjimek, která jim dovolila povinnost obcházet. Od 1. ledna 2016 proto dojde k jejich zpřísnění.²

3. Plnění rámcová směrnice o odpadech

Rámcová směrnice o odpadech požaduje recyklovat 50 % komunálních odpadů, minimálně pak 50 % papíru, plastů, skla a kovů. Česká republika, Maďarsko a Polsko se rozhodlo cíl naplnit 50 % recyklací komodit. Slovensko se rozhodlo splnit cíl 50 % recyklace domovního odpadu.

4. Příklady dobré praxe

4.1 Česká republika

Obce a města hrají klíčovou roli při nakládání s odpady, které produkují domácnosti v jejich katastru. Každá obec musí vyřešit minimálně, jak se v obci budou likvidovat směšné a nebezpečné odpady, jak třídít papír, plasty, sklo, kovy, zda se budou třídít či kompostovat rostlinné bioodpady (platí pro odpad z domácností). Obce mají ze zákona možnost vyhláškou stanovit systém nakládání s odpady a určit i způsob platby za tuto službu. Jediné správné řešení neexistuje. Jako příklady dobré praxe uvádíme dva příklady z Jihočeského kraje. Jde o obec a město s nejnižší produkcí směšného komunálního odpadu v kraji.

4.1.1 Chvalšiny

Obec Chvalšiny má 1235 obyvatel. V roce 2005 zavedl bývalý starosta a majitel ekologické farmy Ing. Vlastimil Kamír v obci tzv. úhradový systém placení za odpady. Systém spočívá v tom, že obyvatelé obce platí paušální částku, která kryje náklady spojené se tříděním odpadů a provozem sběrného dvoru (v roce 2015 to je 150 Kč od všech trvale žijících obyvatel ve věku 6 až 70 let, poloviční částku od rekreatantů a lidí

¹ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20130001399>

² https://www.envipak.sk/files/documents/zakon_o_odpadoch_2015.pdf

žijících v osadách) a variabilní částku, která je placená formou úhrady za každou známku potřebnou pro vývoz 110 litrové popelnice na směsný odpad (v roce 2015 je to 60 Kč za jednu známku).

Pokud se týká infrastruktury, obec má sběrný dvůr a v obci a osadách jsou instalovány kontejnery na tříděný sběr skla a papíru (o objemu 1500 litrů). Další komodity se třídí do pytlů. Do čirých pytlů se sbírají PET láhve, do žlutých pytlů plasty, do oranžových pytlů nápojové kartony. Svoz pytlů provádí obec každou středu ráno, pytle se sváží od domů. Za plný označený pytel (čp. nebo jméno) dostane do poštovní schránky dotyčného pytel nový. Občané mohou k pytlům postavit i svázané balíky s papírem apod. Pytle lze samozřejmě odložit i do sběrného dvora.

Celková produkce komunálních odpadů v obci se v letech 2012 až 2014 pohybovala kolem 100 kg na 1 obyvatele. Z toho se vytrídilo 33 až 34 %. Výše úrovně recyklace je dána tím, že do produkce odpadů a jejich využití nejsou zahrnuty bioodpady. Pokud odveze někdo bioodpady na sběrný dvůr, tak skončí na komunitní kompostárně, kterou obec provozuje a kde končí i odpady z údržby zeleně. Lidé této služby ale moc neužívají, většina kompostuje sama. Obec jim po dohodě seštěpkuje větve, štepkořez vlastní. V následující tabulce jsou údaje o produkci odpadů v letech 2012 až 2014.

Druh odpadu	2012	2013	2014	2012	2013	2014
	(t)	(t)	(t)	(kg/obyv.)	(kg/obyv.)	(kg/obyv.)
papír	12,4	18,5	16,3	10,1	15,0	13,2
plast	8,6	12,5	11,0	7,0	10,2	8,9
sklo	12,6	12,5	10,2	10,3	10,1	8,2
jedlý olej	0,6	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0
textil	0,0	1,7	0,5	0,0	1,4	0,4
směsný odpad	60,2	73,9	52,5	49,4	59,9	42,4
objemný odpad	7,5	11,5	25,4	6,1	9,3	20,5
nebezpečný odpad	0,0	0,7	0,8	0,0	0,6	0,7

Příjmy a náklady obce na odpadové hospodářství jsou vyrovnané. Rozpočtové výdaje v roce 2013 činily 393131 Kč (318 Kč na 1 obyvatele). Obec nemá problémy s černými skládkami. Úhradový systém považuje za výhodné řešení pro obce podobné velikosti.

4.1.2 Písek

Město Písek má přibližně 30000 obyvatel. Své odpadové hospodářství dlouhodobě a koncepčně rozvíjí. Provozuje vlastní skládku, v rámci společného projektu s městem Strakonice provozuje firma ODPADY-PÍSEK s.r.o. třídící linku pro plasty a papír. Nakládání s odpady v samotném městě zajišťují Městské služby Písek s.r.o., vlastněné městem. Ty zajišťují svoz jednotlivých složek komunálního odpadu, provoz sběrných dvorů a kompostárny. Kromě toho pečují o městskou zeleň a zajišťují řadu dalších služeb.

V Písku se třídí papír, plasty společně s nápojovými kartony, směsné sklo, bioodpady, textil, elektroodpad. Ve městě 145 sběrných stanovišť na separovaný odpad, 12 kontejnerů na textil a 12 kontejnerů na elektroodpad. Po městě je rozmístěno 2000 nádob na bioodpad (o objemu 240 litrů).

Další odpady lze odevzdat ve sběrných dvorech. Konkrétně je možno odkládat: starý nábytek, dřevo, koberce, PVC, staré oděvy, hadry, domácí spotřebiče, veškeré druhotné suroviny. Dále nebezpečné odpady jako akumulátory, olejové filtry, oleje, textilie znečištěné škodlivinami, brzdovou kapalinu, odpad s obsahem rtuti (zářivky, výbojky), barvy, laky, staré léky, galvanické články. Zajištěn je i sběr pneumatik a stavebních odpadů. Sběrných dvorů je ve městě sedm. Tři z nich jsou provozovány sedm dní v týdnu, dva 4 dny v týdnu, dva jsou otevřeny v sobotu.

V následující tabulce jsou údaje o produkci odpadů v letech 2010 až 2014.

Rok / Druh odpadu	2010	2011	2012	2013	2014
	(kg/obyv.)	(kg/obyv.)	(kg/obyv.)	(kg/obyv.)	(kg/obyv.)
papír	32,9	32,2	28,0	26,0	24,4
plasty	16,0	16,8	14,9	14,7	14,5
sklo	10,0	9,3	8,1	8,6	11,2
biodpad	45,6	39,2	69,0	150,5	215,9
směsný odpad	213,9	204,2	149,7	140,5	133,5
objemný odpad	-	-	29,3	29,1	32,2

Z tabulky je vidět, že množství směsného odpadu klesá a to i přesto, že město v roce 2012 změnilo způsob platby za odpady a přešlo z PAYT systému na místní poplatek na hlavu (v roce 2013 byla jeho výše 590 Kč). Je tomu hlavně díky trvalé osvětě a možnostem, které město domácnostem nabízí. Například přibližně čtvrtina vyříděných biodpadů pochází z domácností (1380 tun). Kvalita sběru je dobrá. Na podporu tohoto cíle je do každé domácnosti každý rok distribuováno 50 sáčků na biodpady.

4.2 Maďarsko

V Maďarsku mají nakládání s komunálními odpady na starosti obce. Systém pro ně zajišťují poskytovatelé veřejných služeb prostřednictvím veřejných zakázek. Domácnosti platí plošně stanovený paušální poplatek, přičemž tento poplatek nekryje všechny náklady (po přijetí skládkové daně). V současnosti je situace v Maďarsku taková, že odpadové společnosti nesmí vícenáklady na domácnosti ani přenést. Proto zahraniční odpadové společnosti opustili zemi. Chybějící motivace se promítá do celkových výsledků nakládání s komunálními odpady. Přestože 95 % domácností umí třídít, využito je jen asi 5 % odpadu.

4.2.1 Alsónémedi

Alsónémedi je menší město venkovského charakteru, které leží několik kilometrů jižně od Budapešti. Žije v něm 5200 obyvatel. Většina lidí je přímo či nepřímo spojena se zemědělstvím, část dojíždí za prací do hlavního města. Městská rada se dlouhodobě snaží ve městě zavádět principy trvale udržitelného rozvoje, v případě odpadů se přihlásila k principům Zero Waste (důraz na předcházení vzniku odpadů a recyklaci).

Ve městě se sbírá papír, plasty, sklo, kovy, objemný odpad, nebezpečné odpady, léky, elektroodpady, baterie, použité rostlinné a minerální oleje, pneumatiky, uhynulá zvířata. Sběr nezajišťuje jenom město, ale například papír (mimo obaly) se sbírá na školách, sběr vybraných odpadů zajišťují pověřené firmy.

V roce 2011 se město rozhodlo zvýšit účinnost separovaného sběru. Město se rozhodlo opustit systém sběrných míst (místa s kontejnery na papír, plasty, sklo a kovy) a místo toho v roce 2014 zavedlo tzv. dvounádobový systém, kdy do první nádoby domácnosti dávají směsné odpady, do druhé nádoby vyříděné čisté obaly (mimo sklo). Dvě nádoby má každá domácnost. Platí se podle velikosti nádoby na směsný odpad (viz tabulka). V případě vyšší produkce, je možné dokoupit si pytel na odpady (307 HUF/ks).

Poplatek za vývoz nádoby na směsný odpad v závislosti na její velikosti (net, HUF)				
60 L	110 L	120 L	240 L	1,1 m3
217	325	325	679	3113

Ve městě se neprovádí sběr biologicky rozložitelných odpadů (bude zaveden v roce 2015). Ekologické organizace se jako preventivní opatření snaží propagovat domácí kompostování.

4.2.2 Újpalota

Újpalota je součástí okrsku 15, ležícím na levé straně Dunaje, v severní části Budapešti. Újpalota je typické metropolitní sídliště, kde podle statistiky produkuje každá průměrná domácnost 150 kg kompostovatelných odpadů. Kdyby se je podařilo zpracovat, snížila by se produkce směsného zbytkového odpadu o 30 až 40 %. Ve čtvrti Újpalota vznikl program, který lidi ke kompostování motivuje. Prvním krokem kampaně byla osvěta. Je důležité, aby si lidé uvědomili, že kompostování je jedním ze způsobů, jak významně snížit produkci směsných odpadů a přispět k ochraně půdy. Druhým krokem byla pilotní instalace kompostérů. V roce 2013 na prázdném pozemku vedle parkoviště bylo instalováno sedm kompostérů, další tři byly umístěny na pozemku blízke škole. Do programu se zapojilo 20 rodin, 40 až 50 lidí. Účastníci projektu se sami o lokalitu starali. Zvolili si osobu, která dbala o pořádek a dohlížela na kompostování. Pilotní provoz kompostérů se osvědčil, proto mohl být následně rozšířen na další lokality (včetně zástavby rodinných domů). Během projektu bylo celkem instalováno 38 kusů kompostérů o objemu 380 l a 192 kusů kompostérů o objemu 600 l (každý pro jednu rodinu) a 9 kusů 900 litrových kompostérů, které slouží větším skupinám (komunitě). Projekt stále pokračuje.

4.3 Polsko

V Polsku hraje klíčovou roli při nakládání s odpady orgány, které spravují své teritorium (gminy). Po zapracování požadavků evropských směrnic do národní legislativy v letech 2012 a 2013 musí každá správa řešit minimálně, jak se v obci bude nakládat s papírem, plasty, sklem, kovy, kombinovanými obaly, bioodpady, směsnými a objemnými odpady, léky, bateriemi, elektroodpady, pneumatikami, nebezpečnými a stavebními odpady. Vyhláškami úřady stanoví systém nakládání s odpady i způsob platby za tuto službu. Vyhlášky se netýkají jenom domácností, ale i dalším původců komunálního odpadu.

Legislativně obce mají předepsáno, jaké musí daný rok dosáhnout úrovně recyklace papíru, plastů, skla, kovů a stavebních odpadů, i způsob výpočtu, kterým to dokládají.³ Legislativně je i dáno, kolik biologicky rozložitelných odpadů lze daný rok maximálně uložit na skládku.⁴ Výsledky hospodaření s odpady musí úřad každý rok shrnout v hodnotící zprávě.

4.3.1 Piaseczno

Správní území Piaseczno má charakter jak městský, tak venkovský. V roce 2014 v tomto regionu žilo více než osmdesát tisíc obyvatel, lépe řečeno 83152 osob vyplnilo deklaraci k odpadům, na základě které pak platí za odpady. Deklarace jsou povinni odevzdat majitelé nemovitostí. Osoba, která deklaruje, že bude třídít odpady, platí měsíčně za tuto službu 9 Zlotych, osoba, která třídít nechce, platí 18 Zlotych. Tak je každý motivován ke třídění. V roce 2014 to deklarovalo 87 % osob.

V administrativním území Piaseczno se třídí papír, plasty, sklo, kovy, kombinované obaly, bioodpady (lze mít doma i kompostér), textil, objemné odpady, nebezpečné odpady, baterie a akumulátory, elektroodpady, pneumatiky, objemné a stavební odpady. Do žlutých pytlů a kontejnerů se sbírají tzv. suché odpady - papír, plasty, kovy, kombinované obaly, do zelených sklo a do pytlů a kontejnerů jiné barvy se sbírají bioodpady. Ostatní sbírané odpady je možné odevzdat ve sběrném dvoře, případně ve vybraných místech (lékárny, školy, úřady, prodejny).

V tabulce je uvedeno množství vytríděných odpadů v tunách v letech 2013 a 2014:

Rok	Komunální odpady celkem (t)	Směsný odpad (t)	Tříděný sběr (t)
2013	24 073,30	11 759,10	6 910,90
2014	27 049,40	3 704,10	19 514,30

³ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20120000645&min=1>

⁴ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20120000676>

V tabulce je upřesněna produkce jednotlivých druhů odpadů v roce 2014:

suché odpady	sklo	biodpady	ostatní sbírané odpady	směsný odpad
15079,5	542,1	2186,7	3704,1	5537,1

Díky zavedenému systému se v regionu Piaseczno daří s rezervou plnit veškeré požadavky polské legislativy:

Rok	Typ odpadu	Požadavek legislativy	Dosažený výsledek
2013	Množství skládkovaných biologicky rozložitelných komunálních odpadů	do 50%	11,50%
	Množství vyříděných papírů, plastů, skla a kovů	nad 12%	29%
	Množství využitých stavebních odpadů (s výjimkou nebezpečných)	nad 36%	88%
2014	Množství skládkovaných biologicky rozložitelných komunálních odpadů	do 50%	3,20%
	Množství vyříděných papírů, plastů, skla a kovů	nad 14%	37,30%
	Množství využitých stavebních odpadů (s výjimkou nebezpečných)	nad 38%	46,50%

Celkově lze říci, že selektivně bylo v roce 2014 sebráno 84 % odpadů. Oproti roku 2013, po zavedení nového systému, došlo k poklesu produkce směsných odpadů z 11759,1 na 3704,1 tun. Ani ty ale nekončí na skládce. Většina z nich projde mechanicko-biologickým zpracováním, malá část se spaluje. Celková produkce komunálních odpadů v přepočtu na 1 obyvatele v roce 2014 byla 325,3 kg, z toho směsných odpadů bylo 44,6 kg.

Zdroj informací: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie miasta i gminy Piaseczno za rok 2014⁵

4.3.2 Babice

Babice jsou malá administrativní jednotka venkovského charakteru, kde žije 8936 obyvatel. Do kontejnerů se zde třídí papír, sklo a plasty společně s kovy, možné je tyto suroviny odevzdat i v rámci mobilního sběru. Dále se zde sbírají léky (speciální kontejnery), baterie a akumulátory (lze je odevzdat na určených místech). Mobilní sběr je zaveden pro nebezpečné odpady, elektroodpady, objemný odpad, pneumatiky a drobný stavební odpad (50 kg na osobu). V rámci mobilního sběru lze odevzdat i biodpady. Je to ale třeba nahlásit dopředu na úřad.

V tabulce je uvedeno množství vyříděných odpadů v tunách v letech 2013 a 2014:

Rok	Komunální odpady celkem (t)	Směsný odpad (t)	Tříděný sběr (t)
2013	1 461,70	1 216,10	222,30
2014	1 945,10	1 709,70	191,40

Díky zavedenému systému se v regionu Babice daří s rezervou plnit s výjimkou stavebních odpadů požadavky polské legislativy.

Rok	Typ odpadu	Požadavek legislativy	Dosažený výsledek
2013	Množství skládkovaných biologicky rozložitelných komunálních odpadů	do 50%	4,47%
	Množství vyříděných papírů, plastů, skla a kovů	nad 12%	34%
	Množství využitých stavebních odpadů (s výjimkou nebezpečných)	nad 36%	0%
2014	Množství skládkovaných biologicky rozložitelných komunálních odpadů	do 50%	17,52%
	Množství vyříděných papírů, plastů, skla a kovů	nad 14%	28,03%
	Množství využitých stavebních odpadů (s výjimkou nebezpečných)	nad 38%	0%

⁵ <http://piaseczno.eu/index.php?&mnu=290&id=8120>

Platby za odpady jsou odvozeny od počtu osob, které bydlí v dané nemovitosti a od toho, zda deklarují ochotu třídít. S počtem osob celkový výše měsíčního poplatku klesá. Jedna osoba, pokud třídí, platí 9 Zl , pokud netřídí 17 Zl. Pokud v nemovitosti nikdo nebydlí, ale přesto v ní vznikají komunální odpady, platí se podle objemu nádoby na směsný odpad. Opět lze získat slevu při třídění.

4.4 Slovensko

Na Slovensku jsou za nakládání s komunálními odpady ze zákona odpovědné obce. Svým nařízením stanoví, jakým způsobem se s nimi bude nakládat. Nařízení platí nejen pro domácnosti, ale i další původce, fyzické a právnické osoby, pokud produkují odpad, který svým charakterem odpovídá odpadu komunálnímu. Komunálním odpadem je i veškerý odpad, který vzniká v rámci obce (uliční smetky, odpad z košů, odpad z údržby zeleně atd.). Obce jsou zodpovědné i za nakládání s drobnými stavebními odpady, které vznikají na jejich katastru.

4.4.1 Palárikovo

Obec Palárikovo je malebná obec s množstvím zeleně a řadou kulturních památek. Má 4332 obyvatel, většina bydlí v rodinných domech. V roce 1999 byla v důsledku přísnější legislativy uzavřena jejich obecní skládka, na které končil veškerý komunální odpad (v obci nebyl zaveden tříděný sběr). Obec si mohla vybrat, buď vozit odpady na vzdálenou skládku a zaplatit za to víc peněz, nebo produkci směsných odpadů omezit, začít je kompostovat a třídít. Na základě analýzy (rozběr odpadů, průzkum možnosti odbytu surovin) se obec rozhodla skládkování omezit.

V roce 2000 se v obci začalo intenzivně propagovat domácí a komunitní kompostování. Využil se k tomu místní tisk, rozhlas, roznos letáků, přednášky a besedy na školách. Na podporu kompostování aktivisti v obci vyráběli dřevěné kompostéry, které nabízeli lidem. Obec zakoupila štěpkovač a v době prořezávání stromů lidem přímo v domácnostech štěpkovala větve. Kampaň se až do roku 2006 každoročně opakovala a vždy byla doplněna o nové zajímavé aktivity. V roce 2004 v obci vznikly dvě obecní kompostárny. Jejich kapacita však nestačila a tak v roce 2005 na pozemku zemědělského družstva vznikla kompostárna. Kompostuje se zde odpad ze zeleně, z provozu hřbitova a také odpad, který nedokážou domácnosti sami zkompostovat. Při větším objemu obec nabízí domácnostem i jeho odvoz.

V roce 2002 obec zavedla tříděný sběr dalších surovin. Postupně byla zavedena separace papíru a lepenky, tetrapaku, skla, plastů, kovových obalů, textilu, obuvi, elektronického šrotu, pneumatik, baterií, kabelů, velkoobjemového odpadu, nebezpečného a drobného stavebního odpadu. Odpad třídí domácnosti, obecní úřad, mateřská a základní škola, zemědělské a lesní družstvo, pošta, prodejny, restaurace a další organizace v obci. Třídí se i hřbitovní odpad. Odpady se třídí do kontejnerů a pytlů, některé odpady je nutno odnést na sběrný dvůr nebo vyčkat na dobu, kdy je vyhlášen jejich svoz.

Obec se od počátku snaží motivovat domácnosti i ekonomicky. Za začátku obec lidem nabídla slevu 100 SK na paušálním poplatku. To motivovalo 80 % domácností. Protože se však nad tuto hranici dál nedostala, zavedla v roce 2005 platby za směsný odpad podle jeho objemu (za tříděný sběr se neplatí). Původce odpadu platí za vývoz každé 110 litrové popelnice na směsný odpad, v současnosti to je 1,80 EURO.

Příklad Palárikova úspěšně vyvrací mýty typu „lidé nemají zájem“, „není odbyt pro vytříděné suroviny“, „je to příliš drahé“, „není možné dosáhnout 50 % úrovně recyklace komunálních odpadů“, které používají lobbisti, politici a zástupci samospráv, aby zakryli svůj nezájem, neschopnost a snahu o zakonzervování současného nevhodného způsobu nakládání s komunálními odpady (KO) na Slovensku. Výsledky shrnuje následující tabulka:

Tabulka: Množství a způsob nakládání s komunálním odpadem v obci Palárikovo

ROK	Celkové množství KO (t)	Směsný KO (t)	Vytříděný KO (t)	Účinnost tříděného sběru KO	Zneškodněný KO	Zhodnocený KO
2000	1250,00	1250,00	0,00	0,00%	100,00%	0,00%
2001	985,00	985,00	0,00	0,00%	100,00%	0,00%
2002	868,60	750,00	118,60	13,65%	86,35%	13,65%
2003	724,80	550,00	174,80	24,12%	75,88%	24,12%
2004	1033,40	470,00	563,40	54,52%	45,48%	54,52%
2005	1302,40	330,00	960,90	73,78%	29,68%	70,32%
2006	1400,36	385,00	1009,36	72,08%	30,71%	69,29%
2007	1593,52	380,00	1207,62	75,78%	26,41%	73,59%
2008	1606,14	410,00	1189,54	74,06%	28,68%	71,32%
2009	1721,81	530,24	1182,87	68,70%	34,50%	65,50%
2010	1609,68	530,24	1070,74	66,52%	36,91%	63,09%
2011	1348,17	478,00	865,07	64,17%	37,05%	62,95%
2012	1387,96	455,00	926,88	66,78%	33,91%	66,09%
2013	1 408,58	475,00	927,08	65,82%	34,69%	65,31%
2014	1 439,00	485,00	926,95	64,42%	35,58%	62,99%

4.4.2 Chocholná-Velčice

Obec Chocholná-Velčice má 1732 obyvatel, leží v okrese Trenčín. Většina obyvatel bydlí v rodinných domech. Protože v obci dlouhodobě rostla celková produkce komunálních odpadů i náklady na jejich likvidaci, rozhodli se začátkem roku 2013 pro reformu systému. Cílem reformy bylo snížit množství odpadů, které bude nutné uložit na skládku, zvýšit množství vyseparovaných surovin a stabilizovat náklady na odpadové hospodářství obce.

Reforma proběhla v pěti krocích. Prvním krokem bylo zvýšení paušálního poplatku lidem, aby příjem od obyvatel kryl plně náklady obce. Jednalo se o zvýšení platby z 15 na 25 EURO za osobu a rok. Nárůst plateb se netýkal osob, které s obcí podepíší dohodu o tříděném sběru a domácím kompostování. V ní se zavázou, že budou třídit vyjmenované složky a kompostovat bioodpady (znění dohody lze nalézt v příloze nařízení obce VZN 5/2012). V roce 2014 tyto dohodu podepsalo 402 z 533 domácností.

Cílem druhého kroku bylo lidem zlepšit komfort při třídění. Lidem byla dána možnost třídit papír, plasty, kovy, nápojové kartony do pytlů. Pytle obec každý měsíc sváží dům od domu. Zachovány jsou i výhody starého systému, kdy se papír sbírá v rámci školního sběru či ho je možné vyměnit u externí společnosti za papírové výrobky (toaletní papír apod.). Obec dále zvýšila počet kontejnerů na sklo a pořídila i kontejnery na textil. Zvýšil se i počet kontejnerů ve sběrném dvoře. V rámci reformy se zavedl tříděný sběr i na úřadě a ve všech organizacích zřizovaných obcí (mateřská a základní škola, školní jídelna, kulturní dům, hasiči).

Ve třetím kroku bylo podpořeno domácí a komunitní kompostování. Odpady z údržby zeleně se kompostují na sběrném dvoře. Domácnosti mohou získat 30 % dotaci na nákup kompostéru. Obecní úřad a školy mají svůj vlastní kompost. Školní kuchyně likviduje své zbytky v elektrickém kompostéru pomocí bakterií (typ GG-02).

Čtvrtým krokem byla realizace intenzivní osvětové kampaně dům od domu. Domácnosti získali informace o kompostování, o chodu odpadového hospodářství obce, účastnit se mohli exkurze do zařízení, kde se s odpady z obce nakládalo. Podrobné informace o fungování systému mohl každý najít na webu obce

(<http://www.chocholna-velcice.sk/komunalne-odpady>). Nezapomnělo se ani na prevenci. Obec například nechala vytisknout samolepky na poštovní schránky odmítající nevyžádanou reklamu.

Pátým krokem bylo nastavení kontrolních mechanismů. Eviduje se přesný počet vyvezených nádob na směsný odpad, nádoby se před vývozem vizuálně kontrolují, u 5 až 10 náhodně vybraných nádob se dělá na sběrném dvoře detailní rozbor. Se všemi výsledky jsou následně seznámeni lidé.

V následujících tabulkách vidíte výsledky obce před a po reformě.

Tabulka: Množství KO v tunách před reformou

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Celkové množství KO:	240,31	232,98	254,24	301,80	276,37	278,46	338,59	356,36
Směsný KO:	190,09	193,97	207,71	239,26	210,55	210,24	228,00	244,12
Objemný KO:	18,75	16,47	14,50	16,30	18,80	22,37	50,05	50,07
Vytříděný KO:	31,47	22,54	32,03	46,24	47,02	45,85	60,54	62,17
Účinnost tříděného sběru KO:	13,10%	9,67%	12,60%	15,32%	17,01%	16,47%	17,88%	17,45%
Zneškodňované KO:	86,90%	90,33%	87,40%	85,84%	83,70%	84,59%	82,12%	82,55%
Zhodnocované KO:	13,10%	9,67%	12,60%	14,16%	16,30%	15,41%	17,88%	17,45%

Tabulka. 2: Množství KO po reformě

	2013			2014		
	Množství v t/obec	Procentuální zastoupení	Množství v kg/obyv.	Množství v t/obec	Procentuální zastoupení	Množství v kg/obyv.
Zneškodňované KO:	209,03	63,66%	122,03	149,13	46,91%	87,06
Zhodnocované KO:	119,342	36,34%	69,67	168,807	53,09%	98,54
Celkové množství:	328,37	100,00%	191,69	317,94	100,00%	185,60

V porovnání s rokem 2012 došlo v roce 2014:

- Celkové množství KO se snížilo z 356,36 tun na 317,94 tun, to je pokles o 10,78 %.
- Množství směsných KO z domácností se snížilo z 244,12 tun na 125,80 tun, to je pokles o 48,47 %.
- Množství zneškodňovaných KO se snížilo z 294,19 tun na 149,13 tun, to je pokles o 49,31 %.
- Množství zhodnocovaných KO vzrostlo z 62,17 tun na 168,81 tun, to je nárůst o 171,52 %.
- Množství vyvezených nádob na směsné KO se snížil z 14 715 ks na 5 592 ks, to je pokles o 62 %.
- Zatímco v roce 2012 obec doplácela na odpadové hospodářství 9391 EURO, v roce 2014 vykázala obec zisk ve výši 1778 EURO. Z úspor se zaplatily i všechny vyvolané náklady (nákup kontejnerů, svoz pytlů, tisk materiálů atd.).

Tento příklad ukazuje, že obce na Slovensku mají dostatek nástrojů k tomu, aby ovlivnili způsob, jakým se u nich nakládá s odpady.

5. Závěr

Zkušenosti zemí visegradské čtyřky ukazují, že státy k naplňování skládkové směrnice 1999/31/ES přistupují rozdílně. To je dáno i tím, že odpadové hospodářství zemí se liší svojí úrovní, správou a že dokonce neexistuje ani jednotný výklad použitých pojmů. To se projevilo například v rozdílných bilancích produkce biologicky rozložitelných komunálních odpadů k roku 1995 či v rozdílných přístupech v prokazování plnění. Mezi další problém skládkové směrnice patří to, že jde proti prevenci. Vzhledem k tomu, že není jasné, jak vyčíslit množství bioodpadu odkloněného domácím a komunitním kompostováním, tyto objemy nelze započíst. To v důsledku vede k menší podpoře domácího kompostování a zbytečnému svozu bioodpadů. Domácnosti pak za vyšší pohodlí zaplatí vyšší náklady. Je proto třeba hledat cestu, jak takto odkloněné odpady do bilance dostat. Pro země Visegrádu je to obzvlášť významné, neboť domácí a komunitní kompostování má u nich dlouholetou tradici.

I k naplňování cílů rámcové směrnice o odpadech 98/2008 přistupují jednotlivé země visegradské čtyřky rozdílně. Je to dáno mnoha faktory. Jedním z nejvýznamnějších je to, jakým byla v dané zemi implementována směrnice o obalech. I tuto oblast ovlivňuje to, že neexistuje jednotná metodika, kterou by se prokazovalo plnění cílů. Že to může mít velký význam, si ukažme na příkladu Polska a ČR. Zatímco v Polsku je možné úroveň 50 % recyklace papíru, plastů, skla a kovů prokázat za všechny čtyři komodity dohromady, v ČR je to nutné prokázat pro každou komoditu zvlášť.